

# Lütfî Mehmed Dede ve *Hilye-i Mevlânâ* Adlı Eserine Göre Mevlânâ'nın Özellikleri

Mustafa ERDOĞAN\*

## ÖZ

Mevlânâ'nın soyundan gelen ve Manisa Mevlevîhânesi şeyhi Nakşî Ali Dedenin oğlu olan Lütfî Mehmed Dede, babasının vefatından sonra aynı Mevlevîhâne'de şeyhlik yapmış, 1737 yılında vefat etmiştir. Lütfî Dedenin *Hilye-i Mevlânâ* adlı mesnevî tarzında bir eseri vardır. Mevlânâ hilyelerinin Türk edebiyatındaki ilk örneği olan bu eser, yazma halinde ve 124 beyit uzunluğundadır. Lütfî Dede bu eserinde, Mevlânâ'nın fizikî ve manevî portresini çizmiştir. Bu yazıda öncelikle Lütfî Dedenin hayatından bahsedilmiş, ardından eseri incelenmiş ve bu esere göre Mevlânâ'nın özellikleri üzerinde durulmuş, en son da eserin tam metni verilmiştir.

*Anahtar Kelimeler:* Mevlânâ, Mevlevî, hilye, Lütfî Mehmed Dede.

## ABSTRACT

### Lütfî Mehmed Dede and the Characteristics of Mevlânâ According to his *Hilye-i Mevlânâ*

Lütfî Mehmed Dede, a descendant in the Mevlânâ's family and son of Nakşî Ali Dede, the sheikh of Manisa Mevlevîhâne became the sheikh at the same Mevlevîhâne after his father's death, and died in 1737. Lütfî Dede has a work named *Hilye-i Mevlânâ* written in mesnevi style. This work is the first sample of *Hilye-i Mevlânâ* type in Turkish literature, is in written form and has a length of 124 couplets. In his work, Lütfî Dede has drawn Mevlânâ's physical and spiritual portrait. In this work Lütfî Dede's life explained first and then his work will be examined Mevlânâ's characteristics will be emphasized according to this work and finally the full text will be given at the end.

*Key Words:* Mevlânâ, Mevlevî, hilye, Lütfî Mehmed Dede.

## Giriş

Büyük mutasavvıf Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin (1207-1273) eserleri ve fikirleri etrafında şekillenen ve Mevlânâ'nın oğlu Sultan Veled (1226-1312) tarafından teşkilatlandırılıp temelleri atılan Mevlevîliğin, ortaya çıkışından zamanımıza kadar Türk kültür ve sanatını, din ve düşünce

\* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Araş. Gör. e-posta:mistik1971@hotmail.com



hayatını ne kadar etkilediği bilinen bir konudur. Mevlânâ'nın ve Mevlevîliğin Osmanlı-Türk toplumunda musikiden resme, sosyal hayattan siyasete, felsefeden güzel sanatlara kadar birçok alanda izleri görülmekle birlikte, en fazla tesir ettikleri saha her halde edebiyattır. Mevlevî şâirlerin, eski Türk edebiyatının şâirler kadrosu içinde çok büyük bir yer tuttukları, hatta tezkirelere bakılırsa bu kadronun yaklaşık % 70'ini oluşturdukları göz önüne alınırsa, klasik Türk edebiyatı şâirlerinin en çok rağbet ettikleri ve dolayısıyla beslendikleri tarikatın Mevlevîlik olduğu ortaya çıkmış olur.<sup>1</sup> Bunun tabii bir sonucu olarak eski Türk edebiyatı şâirleri Mevlânâ ve Mevlevîlikle ilgili birçok eser kaleme almış, pek çok şiir söylemişlerdir.

Diğer taraftan kendi devirlerinde yüksek düzeyde birer sanat ve kültür merkezi olan, birer akademi gibi hizmet veren Mevlevîhâneler içinde Manisa Mevlevîhânesi'nin de önemli bir yeri vardır. Bu Mevlevîhâne, bulunduğu çevreye dîn, tasavvuf, sanat ve kültür alanlarında öncülük, merkezlik yapmış; ayrıca Birrî ve Kâmilî gibi şâirlerin yetişmesini sağlayarak bir edebî muhîl niteliği kazanmıştır. Bu irfan merkezinden yetişen şâirlerden biri de Lütfî Mehmed Dededir.

### Lütfî Mehmed Dede Kimdir?

Kaynaklarda Lütfî Dede hakkında çok az bilgi bulunmaktadır. Bu bilgilere göre, şâirin asıl adı Mehmed/Muhammed'dir. Mevlânâ soyundan gelen Manisa Mevlevîhânesi şeyhi Nakşî Ali Dedenin oğlu, Muharrem Efendinin torunudur.<sup>2</sup> Lütfî Dede, mürîdi şâir Birrî'nin *Bülbülüyye*'sine yazdığı takrizde

- 1 Mustafa İsen, "Tezkirelerin Işığında Divan Edebiyatına Bakışlar Divan Şâirlerinin Tasavvuf ve Tarikat İlişkileri", *Ötelelerden Bir Ses Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, Ankara 1997, s. 209-220.
- 2 Esrar Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, Haz. İlhan Genç, Ankara, 2000, s. 464; Müstakimzâde Süleyman Sa'deddin, *Mecelletü'n-Nisâb fi'n-Nisebi ve'l-Künâ ve'l-Elkâb*, Süleymaniye Kütüphanesi Hâlet Efendi Bölümü No. 628'den tıpkıbasım, Ankara, 2000, vr. 377b; Fatih Davud, *Tezkire-i Hâtimetü'l-Eş'âr*, [İstanbul], 1271, s. 360; Ali Enver, *Semâhâne-i Edeb*, İstanbul, 1309, s. 213; Mehmed Süreyya, *Sicil-i Osmânî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye*, C. 4, Dârü't-Tibâatü'l-Âmire, [İstanbul], Tarihsiz, s. 92; Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî Divan Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*, Haz. Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, Ankara, 2001, C. II, s. 884, 887; M. Çağatay Uluçay, *Saruhanoğulları ve Eserlerine Dâir Vesikalar*, İstanbul, 1940, s. 170-171; aynı yazar, *Saruhanoğulları ve Eserlerine Dâir Vesikalar-II*, İstanbul, 1946, s. 95; aynı yazar, *Manisa Ünlüleri*, [Manisa], 1946, s. 91; *TDEA*, C. 6, İstanbul, 1986, s. 104; Haluk İpekten-vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı Kimler Sözlüğü*, Ankara, 1988, s. 268. Lütfî Dede'nin babası Nakşî Ali Dedeyle ilgili ayrıca bk. Mehmet Günay, "XVII. Yüzyılda Manisa Mevlevîhânesi ve Şeyh Ali Efendi'nin Faaliyetleri", *Birinci Uluslararası Mevlânâ, Mesnevî ve Mevlevîhâneler Sempozyumu Bildirileri*, Manisa, 2002, s. 333-342. Lütfî Dede, *Tuhfe-i Nâilî*'de ve muhtemelen bundan hareketle *TDEA*'nda bir yanlışlık sonucu farklı kişiler zannedilip iki ayrı maddede anlatılmıştır. Buna karşılık *Türk Dinyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*'nde ise Lütfî Mehmed Dede, Hocaşâde Lütfî ile karıştırılarak farklı iki kişi, tek şahıs gibi gösterilmiştir. Başta babasının adı, doğum ve ölüm tarihleri olmak üzere burada verilen bilgilerin çoğu, üzerinde durulan Lütfî Dede'ye uymamaktadır. İlgili maddede bu mu-



kendini, "Muhammedu'l-Lütfiyyu'l-Mevlevî min evlâd-ı Hazret-i Mevlânâ" diye tanıtmaktadır.<sup>3</sup> Şâirle ilgili en eski ve derli toplu bilgi *Esrar Dede Tezkiresi'*nde verilmektedir. Bu eserde Lütfî'nin âilesiyle ilgili şunlar söylenmektedir: "Ferruh Çelebi ahfâd-ı kirâmından Şâh Çelebi sıbt-ı mükerremleri Bayram Çelebi evlâdından Mağnisa'da serîr-ârâ-yı irşâd olan Nakşî Ali Efendinin meyve-i dirah-ı âmâli ve nev-bâve-i bâğ-ı sinn ü sâlidür..."<sup>4</sup> Lütfî Dedenin doğum tarihiyle ilgili herhangi bir net bilgi yoktur. Yalnız hilyesini 1688-1689 yılında yazdığına göre<sup>5</sup> bu tarihten en az 25 yıl önce doğmuş olsa 1663 yılına tekabül eder. Buna dayanılarak Lütfî Çelebi'nin 1663'ten daha önceki bir tarihte dünyaya geldiği tahmin edilebilir. Lütfî Çelebi, Mevlânâ soyundan geldiğini kendi eserinde şöyle ifade etmektedir:

Kıla eltâfını hem-dem o Latîf

Bula dil-hâhını Lütfî-i za'îf

Çâkeri Hazret-i Mevlânâ'nun

Nazm iden na'tını ol sultânun

Meselâ kemter-i evlâdı anun

'Âciz ü ahkar-ı evlâdı anun<sup>6</sup>

Lütfî Çelebi'nin, bir taraftan küçük yaştan itibaren babası Şeyh Ali Dedenin yanında Mevlevîhâne'de Mevlevîlik eğitimi alıp çile çıkarırken, diğer taraftan zamanın ilimlerini tahsil ettiği, ayrıca şiirlerine bakılırsa, iyi derecede Arapça ve Farsça öğrendiği tahmin edilebilir. Yine eserinde, ünlü hilye şairleri Hâkânî, Cevrî ve Neşâtî'nin hilyelerinden bahsetmesi de Lütfî Dedenin okuyan birisi olduğunu göstermektedir.

Babası Şeyh Nakşî Ali Dedenin 1703 yılında vefatından sonra şeyhlik makamına geçen Lütfî Dede, ömrünün sonuna kadar bu vazifeyi devam ettirmiş, tıpkı babası gibi Manisa ve çevresinde benimsenip itibar görmüştür.<sup>7</sup> Mevlevîhâne ile birlikte Ulu Cami Vakfının da mütevellîsi olan Lütfî Dedenin

tasavvîf şairin ilahileri ve hilyesi olduğu belirtilmektedir ki bahsedilen hilye, Lütfî Dedenin *Hilye-i Mevlânâ*'sı olmalıdır. Bk. A. İnce, "Lütfî", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, C. 6, Ankara 2006, s. 174-175.

3 Birrî Mehmed, *Bülbülüyye ve Divan-ı Birrî*, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum Eserler Bölümü, No. 54, vr. 70b-71b. Bu eserin mikrofilm için bk. 06 Mil MFA 1994 A 3983.

4 *Esrar Dede*, *age.*, s. 464.

5 Lütfî Dede hilyesini 1100 (1688-89) tarihinde yazdığı eserinde kendisi belirtmekte, bu eseri gördüğü anlaşılın Müstakimzâde de aynı bilgiyi tekrarlamaktadır. Lütfî Çelebi, *Hilye-i Mevlânâ*, Süleymaniye Kütüphanesi, Âtîf Efendi Bölümü, No. 2256, vr. 4b; Müstakimzâde, *age.*, vr. 377b.

6 Lütfî Çelebi, *age.*, vr. 4b.

7 *Esrar Dede*, *age.*, s. 464; Fatîm Davud, *age.*, s. 360; Mehmed Süreyya, *age.*, C. 4, s. 92; Günay, *age.*, s. 341-342.



adı zaman zaman şer'iyeye sicillerinde de geçmektedir. Nitekim 1099/1687-88 İzmir zelzelesinde, Ulu Cami minaresinin şerefesinden yukarısı çatladığından, Lütfî Dede tamiri için 1101/1689-90'da mahkemeye başvurmuş ve mahkeme de tamirini uygun görmüştür. Yine Lütfî Efendi, 1105/1693-94 tarihinde mahkemeden Mevlevîhânenin tamiri talebinde bulunmuş ve bu talebi de kabul edilmiştir. Bununla ilgili mahkeme kaydında Lütfî Dedenin

“Medîne-i Magnisa'da vâki merhûm Saruhanoğlu İshak Çelebi binâ ve vakf eylediği Mevlevîhânenin evlâdiyyet ve meşrûtiyyet üzere mütevellîsi ve şeyhi olan işbu bâisü'l-kitâb umdetü'l-meşâyihî'l-izâm Ali Efendi bin el-merhûm Muharrem Efendi hususu âtiyyü'z-zikirde vekîl-i sâbitü'l-vükelâsı olan sulb-i kebîr oğlu fahrü'l-müderrişîni'l-kirâm Mehmed Efendi...”

diye bahsedilmektedir ki bu ifade Lütfî Dedenin aynı zamanda müderrislik yaptığını da göstermektedir.<sup>8</sup>

Lütfî Dede, şeyhliği süresince bir taraftan Mevlevîhâne'nin ve vakfın işleriyle meşgul olurken, diğer taraftan dervişlerin yetişmesi için gayret sarf etmiştir. Nitekim ona bağlanıp sohbetlerine katılan insanlardan biri de şâir Manısalı Birrî'dir<sup>9</sup>. Daha önceden Lütfî Dedenin babası Nakşî Ali Dedeye bağlanmış olan Birrî Mehmed Efendi, onun vefatından sonra Lütfî Dedenin sohbetlerine katılmış, ondan istifade etmiştir. Lütfî Dedeye Birrî'nin aralarının çok iyi olduğu, birbirlerini çok sevdikleri anlaşılmaktadır. Bu bağlılık aynı zamanda yazıya da dökülmüş; Lütfî Dede Birrî'nin *Bülbüliyye*'sine takriz yazmış, Birrî de Lütfî Dedeye hitaben bir kasîde yazarak oğlunun düğününe tarih düşürmüştü ve bu vesileyle şeyhi Lütfî Dedeyi övmüştür. Birrî Divanı'nda yer alan ve toplam 38 beyit olan bu kasidenin girişinde baharın gelişinden ve güzelliklerinden bahsedilmekte, daha sonra uygun bir girizgâh beytiyle asıl konuya giriş yapılmaktadır. Lütfî Dedeyi yakından tanıyan ve seven, çağdaşı birinin kaleminden çıkmış olması itibariyle önemli olan bu kasidenin bazı beyitleri aşağıya alınmıştır. Birrî, Lütfî Dede hakkında şunları söylemektedir:

....  
Cenâb-ı Hazret-i Lütfî Efendi kim ezelden tâ  
Hudâ lutf itmiş ol zât-ı şerîfe fazl u 'irfânı

O bir şeh-zâde-i şâh-ı velâyetdür ki ceddidür  
Celâleddîn-i Rûmî kâşif-i esrâr-ı Yezdânî

8 Uluçay, *Saruhanoğulları ve Eserlerine Dâir Vesikalar*, s. 168-169, 170-171. Yine Lütfî Dedenin müracaatıyla görülen davalar için bk. Uluçay, *age.*, s. 177-178, 181-182.

9 Esrar Dede, *age.*, s. 60; *Manısalı Birrî Mehmed Dede Hayatı, Eserleri, Edebî Şahsiyeti ve Dîvânı*, Haz. Rasih Erkul, Manisa, 2000, s. 5; Müjgan Cunbur, “Manisa Mevlevîhânesi'nden Yetişen İki Şâir”, *Birinci Uluslararası Mevlânâ, Mesnevî ve Mevlevîhâneler Sempozyumu Bildirileri*, Manisa, 2002, s. 268.



Ne devlet şehrimizde mesned-ârâ-yı hilâfetdür  
 Kemâ-kân itmede icrâ müdâm âyîn ü erkânı  
 Sülûk erbâbına rehber odur kim zâtı olmuşdur  
 Bu demde kavm-i Mağnisa'ya Hakk'un lutf u ihsânı  
 Ma'ârif-perver-i ebr (?) şeh-süvâr-ı fazl u irfânsın  
 Ki rahş-ı himmetün evvel kademde aldı meydânı  
 Kef-i cûdun k'ider bezl-i 'atâ erbâb-ı irfâna  
 Ol ihsânı gül ü nesrîne kılmaz ebr-i nîsânî  
 ....  
 Sana irs ile irse n'ola sıdk-ı Hazret-i Sıddîk  
 O zât-ı pâk cedd-i emcedündür ey kerem kânı  
 Zihî ihsân u fazl-ı Lâ-yezâlî kim virilmişdür  
 Sana hulk-ı Ömer 'ilm-i 'Ali vü hilm-i 'Osmânî<sup>10</sup>

Daha sonra kısaca Lütfî Dedenin oğlundan bahseden Birrî sözlerine şöyle devam etmektedir:

Sezâdur bir ziyâde hûb târîh eylesem zîrâ  
 'Aceb sûr oldu bu Birrî yine bâ-'avn-ı Rahmânî  
 Kudûm u ney sadâsıyla safâlar kesb idüp diller  
 Yine bu bezm-i şâdîde olındı zevk-i rûhânî  
 Bunı dir deff ile neyler gönülde gam elem neyler  
 Gam-ı dünyâyı terk eyler bu bezmün cümle mihmânı

Birrî Dede manzûmesini; Lütfî Dedenin eteğini mihnet dikenlerinden uzak, her gününü de evladı ve ailesiyle düğün mutluluğu içinde geçirmesi için Allah'a dua ederek bitirmektedir.<sup>11</sup> Bu kasideden başka Birrî Divanı'nda, Lütfî mahlaslı bir gazel de tahmis edilmiştir. Bu gazelin de Lütfî Mehmed Dedeye âit olması kuvvetli bir ihtimaldir.<sup>12</sup>

Buna karşılık Lütfî Dedenin şâirliğinin ve Birrî'ye verdiği değerin anlaşılması için Birrî'nin *Bülbüliyye*'sine yazdığı Arapça, Türkçe ve Farsça takrizi aşığı yazmak faydalı olacaktır. Bu takrizin girişinde Birrî, Lütfî Dedeyi "himmetlü şeyh efendimiz" diyerek takdim etmektedir.

"Kutbü'l-'ârifîn ve sultânü'l-ma'sûkîn Hazret-i Mevlânâ Celâlü'd-dîn kaddesena'llahu ve iyyâküm bi-sırrıhi'l-metîn evlâd-ı güzîninden kerâmet-

10 *Manisalı Birrî Mehmed Dede...*, s. 160-161. Buraya alınan beyitlerde, yazma divandan kontrol edilerek yer yer değişiklik ve düzeltmeler yapılmıştır. Birrî Mehmed, *age.*, vr. 70b-71b.

11 *Manisalı Birrî Mehmed Dede...*, s. 161-162; Birrî Mehmed, *age.*, vr. 70b-71b.

12 Tahmis için bk. *Manisalı Birrî Mehmed Dede...*, s. 352-353; Birrî Mehmed, *age.*, vr. 87b-88a. Lütfî'nin bahçelerinden bana ver. (Ki) onun kitabının satırları bilginin ağacıdır. Onun lafzî nükteler virdidir ve manası da latifeler meyvesidir.



penâh ve şâh-ı ma'ni-tahtgâh himmetlü şeyh efendimiz hazretlerinin  
tahrîz-i garrâ sûretidür.

Kıt'a

*[mefâ ilün mefâ ilün fe'ülün]*

Atânî min riyâzi'l-birr lutfen

Kitâbu satrhi nahli'l-ma'ârif

Elâ fî lafzîhi virdü'n-nikâtun

Ve fî ma'nâhi esmâru'l-letâyif\*

Nazm

*[fe'îlâtün mefâ ilün fe'ülün]*

Habbezâ Birri-i suhan-perdâz

Şi'r içre [o] şâ'ir-i mümtâz

Âferîn ki semend-i tab'unla

Kasabu's-sebki eyledün ihrâz

'Ârif-i ders-i 'aşk-ı bülbülsün

Gülbün-i ma'rifetde ey gül-i nâz

Tâ'ir-i bâğ-ı rif'at oldun sen

Evc-i ma'nâda velvele-endâz

Bâl-i 'irfân ile nice demdür

Eyledün seyr-i 'âlem-i i'câz

Nüsha-i *Bülbüliyye*'de kıldun

Bunca rengîn edâyile âgâz

'Aceb olmaz diseydi ehl-i suhan

Bûstân-ı rumûz-ı gülşen-i râz

'Ömrüni ey nihâl-i bâğ-ı hüner

İde efzûn Hudâ-yı bî-enbâz

Oldı Lütîfî senün hayır-hâhun

Hakk'a eyler hemîşe öyle niyâz

Namakahu'l-fakîr ilâ-Rabbihi'l-kadîr Muhammedu'l-Lutfiyyu'l-Mevlevî  
min evlâd-ı Hazret-i Mevlânâ kuddise sırrıhu'l-a'lâ gafara lehu.

*[mefâ ilün mefâ ilün fe'ülün]*

Zi-firdevs-i berîn gul beste beste

Der-evrâkeş demîde deste deste

Dimâğ-ı cân-ı men z'ân şod mu'attar

Şebistân-ı zamîrem şod münevver\*\*13

\* Berin cennetinde çiçek(ler) demet demet(tir), yaprakları deste deste yeşerir. Benim can dimağım ondan (güzel) kokulanıp içimin karanlığı aydınlandı.



Lütfî Dedenin hayatı ve kişiliğiyle ilgili *Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye*'de zikredilen bir olay da şudur: Lütfî Dede'nin, Manisa Mevlevîhânesi'nde rehberlik görevini yürüttüğü sırada, Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhi Peçevî Ahmed Dede vefat eder. Dönemin sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa, Lütfî Dede'yi İstanbul'a davet ederek ondan bu önemli Mevlevîhâneye şeyh olmasını ister. Muhtemelen İstanbul'a gelerek sadrazamla görüşen Lütfî Dede, Esrar Dedenin ifadesiyle, "meşreb-i sâfiyyeleri kenâre-gîrî-i uzlete mâ'il olmağla isti'fâ idüp tekrar makâm-ı evvellerine ric'at..." eder. Yani, uzleti seven bir yapısı olduğundan bu görevi kabul etmez ve tekrar Manisa'ya, eski görevine döner.<sup>14</sup> Peçevî Ahmed Dede 1724 yılında vefat ettiğine göre bahsedilen olay da aynı yıl olmuş olmalıdır.<sup>15</sup>

Lütfî Mehmed Dede, bu tarihten sonra 13 yıl daha yaşamış, böylece aynı Mevlevîhânedede toplam 34 yıl şeyhlik yaparak H. 1150/M. 1737 yılında vefat etmiştir.<sup>16</sup> Lütfî Dedenin nereye defnedildiği hususunda kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. El-hâc Mustafa Efendinin kızı Neslihan Hatunla evli olan Lütfî Dedenin birinin adı Osman olan iki oğlu, Hatice ve Fâtıma adlı iki de kızı olmuştur. Lütfî Dedenin vefatından sonra şeyhlik makamına yine aynı âilenin üyeleri geçmiş; önce Lütfî Dedenin oğlu Osman Efendi, onun vefatı üzerine de torunu Bahaeddîn Efendi Manisa Mevlevîhânesi'ne şeyh olmuştur. Bahaeddîn Efendi'den sonra oğlu Ahmed Efendi, ondan sonra da aynı aileden Osman Efendi, Mustafa Efendi ve Mustafa Şefîk Efendi şeyh olmuşlardır.<sup>17</sup>

13 Birîf Mehmed, *age.*, vr. 2b-3a.

14 Esrar Dede, *age.*, s. 464.

15 Bk. İhtifalci Mehmet Ziya Bey, *Yenikapı Mevlevîhânesi*, Yayına Haz. Murat A. Karavelioğlu, İstanbul, 2005, s. 111-114; Sahîh Ahmed Dede, *Mevlevîlerin Tarihi Mecmûatü'l-Tevârîhü'l-Mevleviyye*, Haz. Cem Zorlu, İstanbul, 2003, s. 315, 325, 326-327. Yenikapı Mevlevîhânesi'yle ilgili temel kaynaklardan olan bu eserlerde, ilgili Mevlevîhânedede şeyhlik yapanlar sırasıyla anlatılmaktadır. Her ne kadar Esrar Dedenin kullandığı "isti'fâ" kelimesi, görevden ayrılmak gibi anlaşılrsa da, belirtilen eserlerde isminin hiç geçmemesi Lütfî Dedenin Yenikapı Mevlevîhânesi'nde görevine hiç başlamadığını göstermektedir.

16 Esrar Dede, *age.*, s. 464; Fatin Davud, *age.*, s. 360; Ali Enver, *age.*, s. 213; Tuman, *age.*, C. II, s. 884; *TDEA*, C. 6, s. 104; İpekten-vd., s. 268; *Manisalı Birîf Mehmed Dede...*, s. 17; Cunbur, agm., s. 268. Lütfî'nin vefat tarihi, kim tarafından yazıldığı bilinmeyen, kendi eserinin başındaki "ölümü 1150" kaydıyla da teyit edilmiş olmaktadır. Lütfî Çelebi, *age.*, vr. 1a. *Sicill-i Osmânî*'de muhtemelen bir baskı hatası olarak Lütfî'nin ölümü 1150 yerine 1250 olarak gösterilmiştir. Ondan hareketle M. Çağatay Uluçay'ın eserlerinde de Lütfî Dedenin vefat tarihi 1250/1834-35 olarak geçmektedir. Mehmed Süreyya, *age.*, C. 4, s. 92; Uluçay, *Saruhanoğulları ve Eserlerine Dâir Vesikalar-II*, s. 95; aynı yazar, *Manisa Ünlüleri*, s. 92. Bu tarihin yanlışlığına *Tuhfe-i Nâilî*'de özellikle işaret edilmiştir.

17 Uluçay, *Saruhanoğulları ve Eserlerine Dâir Vesikalar-II*, s. 95-96; aynı yazar, *Manisa Ünlüleri*, s. 92-93. Aynı kaynaklarda Lütfî Dedenin diğer oğlunun adının Pîr Mehmed olduğu ve Lütfî Dede



Lütfî Dedenin “ârifâne güftâr ve sâlikâne eş‘ârları” olduğunu belirten Esrar Dede, onun şiirine örnek olmak üzere şu beyti nakletmektedir:

Vasla kaydı vasla mâni’dür kerem kâni dede  
Vâsıl olur Hakk’a ol kim mâ-sivâyı terk ide<sup>18</sup>

Tâhirü'l-Mevlevî (Olgun) de Lütfî Dede ve oğlunun karşılıklı şiir söylediklerini şu şekilde haber vermektedir: “Manisa Mevlevîhânesi şeyhlerinden Lütfî Çelebi, oğluna sûf bir cübbe almak için söz vermiş. Fakat vaad bir türlü incâz edilmediği için mahdûm çelebi:

Peder-i müşfik-i sâfî-dilimiz ey sôfî  
Va’d kılmış idi bir sûf-ı safâ-avsâfî  
Lîk olmamak ile va’d vefâ döndü gönül  
Kışt-i kemmûna ki ana kurı va’de kâfî

nazmını yazıp babasına vermiş. Lütfî Çelebi de şu kıt’a ile mukâbelede bulunmuş:

Mîve-i bâğ-ı fu’âd oğlumuz ey sôfî  
Va’d-i sûf eylediğim kavlimi olmam nâfî  
Azm ü maksadım benim ol va’de vefâ idi velfî  
Sîm ü zer kîsede olmuştu Arapça: Mâfî!”<sup>19</sup>

### Hilye ve Hilye-i Mevlânâlar

Arapça bir isim olan ve kelime olarak “süs, bezek, vasıflandırmak, yaratılış, sûret, sıfat” gibi anlamlara gelen hilye; terim olarak öncelikle Hz. Peygamber’in fizikî ve manevî özellik ve güzelliklerini anlatan eserler ile bu konuda hüsn-i hatla yazılmış levhaları ifade etmektedir. Aslında hilyeler daha geniş bir muhtevası olan şemâillerden, şemâiller de hadîs-i şerîflerden doğmuştur. Daha önceden şemâil ismiyle anılan bu eserler, İslâmî edebiyat içinde özellikle Osmanlı Türkleri zamanında büyük bir gelişme gösterip hilye adıyla özel bir edebiyat türü haline gelmiş ve bu konuda halkın beğenisini kazanıp yaygınlaşan eserler yazılmıştır. Hz. Peygamber sevgisinin bir tezahürü olan ve onun şefâatine ulaşmak arzusuyla yazılan hilyelerin Türk edebiyatındaki en ünlüleri Hâkânî, Cevrî, Neşâtî, Nahîfî ve Nesîmî Mehmed Efendi tarafından yazılanlardır.

Zamanla diğer peygamberler, dört halife, aşere-i mübeşşere, Hz. Peygamber’in yakınları, din ve tasavvuf büyükleri gibi farklı kişiler hakkın-

hayattayken vefat ettiği de kayıtlıdır. Ancak Lütfî Dedenin gerçek adının Mehmed olduğu hatırlanırsa, oğlunun adının da Mehmed olması biraz zayıf bir ihtimal gibi görünmektedir.

18 Esrar Dede, *age.*, s. 464.

19 Ahmet Talât Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Haz. Cemâl Kurnaz, Ankara, 1992, s. 427. Lütfî Çelebi’nin manzûmesinin üçüncü dizesinde “maksadım” kelimesi vezni bozmaktadır. Yerine “kasdım” konulursa vezin düzelir.





da da hilyeler yazılmasıyla hilye terimi anlam genişlemesine uğramıştır.<sup>20</sup> Hakkında hilye yazılan din ve tasavvuf büyüklerinden biri de Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'dir.

Mevlevî olsun olmasın, divan şairlerinin umumiyetle Mevlânâ'yı çok sevdiği, belki kısmen geleneğin de etkisiyle onun hakkında pek çok övgü şiiri söylendiği bilinmektedir.<sup>21</sup> Bazı şairler bununla da yetinmemiş, Mevlânâ'nın sözle portresini çizmeye çalışmış, yani hilyesini söylemiştir. Şimdiki bilgilere göre Türk edebiyatında üç kişi hilye-i Mevlânâ türünde şiir söylemiştir. Bunlar; Lütfî Mehmed Dede, Bursalı Ali Rıza Efendi ve Tâhirî'ül-Mevlevî'dir.<sup>22</sup>

Bu şairlerden Mevlevî Ali Rıza Efendi; uzun yıllar devlet hizmetinde bulunmuş, A'yân Meclisi azası olmuş ve 1905 yılında vefat etmiştir. Üsküdar'da Selimiye Dergâhı'nda medfundur. *Meslek-nâme-i Hümayûn* ve *Kartal-nâme* adlı basılmamış eserleri vardır.<sup>23</sup> Rıza Efendinin hilyesi 45 beyitten ibaret olup mesnevî nazım şekliyle yazılmıştır. Başta Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi olmak üzere muhtelif kütüphanelerde, çoğunlukla da mecmualar içinde, yazma nüshaları bulunmaktadır.<sup>24</sup>

20 Hilye konusunda bk. "Hilye ve Hilyeler", *TDEA*, C. 4, İstanbul, 1981, s. 235-238; *Hakani Mehmed Bey'in Hilye-i Şerife'si*, Haz. Abdülkadir Karahan, İstanbul, 1992, s. 5-15; Mustafa Uzun, "Hilye", *TDVİA*, C. 18, İstanbul, 1998, s. 44-47; Zülfikar Güngör, *Türk Edebiyatında Türçe Manzum Hilye-i Nebevîler ve Nesimî Mehmed'in Gülistân-ı Şemâil'i*, AÜ SBE, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2000; aynı yazar, *Türk Edebiyatında Hilye-i Nebevî Türünün Doğuşu, Gelişimi ve Sebepleri*, *Tasavvuf*, Yıl 4, S. 10 (Ocak-Haziran 2003), s. 185-199.

21 Bu konuda bk. Osman Horata, "Mevlânâ ve Divan Şairleri", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Osmanlı'nın Kuruluşununun 700. Yılı Özel Sayısı*, Ankara, 1999, s. 43-56. Ayrıca divan şairlerinin Mevlânâ övgüsünde ya da Mevlevîlikle ilgili yazdıkları şiirler XIX. yüzyılda Derviş Vâsif tarafından *Mecmua-i Medâiyih-i Mevlânâ* adı altında toplanmıştır. 600'e yakın manzumenin bulunduğu bu mecmua ve nüshalarıyla ilgili ileride geniş bilgi verilecektir.

22 Abdülbaki Gölpınarlı, muhtemelen Lütfî'nin hilyesinin müstakil ve tam nüshasını görememesi, ayrıca bu hilyenin, incelediği *Mecmua-i Medâiyih-i Mevlânâ*'da bulunan bölümünde "Nakşınun fikri olup Zühre'ye kâr" mısraının geçmesi ve diğer mahlaslara benzer şekilde, mahlas zannedilerek "Nakş" kelimesinin üzerinin işaretlenmesi sebebiyle bu hilyeyi yanlışlıkla Nakşî Dede'nin zannetmiştir. *Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu II*, Haz. Abdülbâki Gölpınarlı, Ankara, 1971, s. 238; *Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu III*, Haz. Abdülbâki Gölpınarlı, Ankara, 1972, s. 172, 256. Bu yanlış bilgi TDVİA'nda de aynen tekrar edilmiştir. Uzun, "Hilye", *TDVİA*, C. 18, s. 44-47. Ayrıca bir eserde de hilye-i Mevlânâ yazanlar arasında Rıza ve Tahir'den başka Neyyir'in adı sayılmaktadır ki bu da bir yanlışlık sonucu yazılmış olmalıdır. Necip Fazıl Duru, *Mevleviyâne Şiir Güldestesi*, İstanbul, 2000, s. 32. Bu konuyla ilgili ayrıca bk. *Neyyir ve Divanı İnceleme-Tenkidli Metin-Sözlük*, Haz. Sadık Erdem, Isparta, 2002.

23 Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, Haz. Mustafa Tatçı-Cemal Kurnaz, Ankara, 2000 (İstanbul, 1333'ten tıpkıbasım), C. II, s. 214; *Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu II*, s. 368.

24 Bk. Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi, No. 2454/4, vr. 82b-83a. Bu eser, Derviş Vâsif tarafından tertip edilen *Mecmua-i Medâiyih-i Mevlânâ* içinde de bulunmaktadır. Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi, No. 2163, vr. 67a-68a; Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi, No. 4923, vr. 73a-74a; Ankara Milli Kütüphane, 06 HK 1029, vr. 38b-39a; İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, O. Ergin Yazmaları, No. 54, vr. 68a-69a; İstanbul Üniversitesi Eski Eserler Kütüphanesi, No. T. 1186, vr. 40a-40b; İstanbul Üniversitesi Eski Eserler Kütüphanesi, No: T. 2951, vr. 39b-40b.



Tâhirü'l-Mevlevî ise bilindiği üzere Yenikapı Mevlevîhânesi'nden yetişmiş şâir, yazar, gazeteci, müderris, edebiyat tarihçisi, Mevlevî dedesi ve son Mesnevîhanlardandır. İstanbul'da 1877'de doğmuş, 1951 yılında ölmüştür. Başta *Şerh-i Mesnevî* ve *Divan* olmak üzere dînî, tasavvufî ve edebî pek çok eseri vardır.<sup>25</sup> Tahirü'l-Mevlevî çile çıkardığı sırada yazdığı hilyesini, 1899 yılında *Mir'ât-ı Hazret-i Mevlânâ* adlı eserinin içinde bastırmıştır. Eser, 184 beyitten oluşmaktadır ve mesnevî nazım şekliyle yazılmıştır.<sup>26</sup>

### Lütfî Dedenin Eseri

Mevcut bilgilere göre Türk edebiyatında yazılmış Mevlânâ hilyelerinin ilk örneği Lütfî Dedenin *Hilye-i Mevlânâ* adlı eseridir. H. 1100/M. 1688-89 yılında tamamlanan bu manzume, mesnevî nazım şekliyle ve aruz vezninin *fe îlâtün fe îlâtün fe îlün* kalıbıyla yazılmıştır. Eser, 124 beyitten oluşmaktadır.

Eserden Lütfî Dedenin zamanın sadrazamı olan Nevşehirli Damat İbrahim Paşayla görüşerek eserini ona ithaf ettiği açıkça anlaşılmaktadır.<sup>27</sup> Ancak bunun zamanı net olarak bilinmemektedir. Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhi Peçevî Ahmed Dedenin 1724 yılında vefatı üzerine İbrahim Paşanın Lütfî Dede'yi İstanbul'a davet ederek ondan bu önemli Mevlevîhâneye şeyh olmasını istediği yukarıda ifade edilmişti. Lütfî Dede eserini belki de bu görüşmesinde paşaya sunmuştur. Eser 1688-89 yılında tamamlandığına göre, bu durumda İbrahim Paşanın övüldüğü son bölümün hilyeye sonradan ilâve edilmiş olması ihtimali ortaya çıkmaktadır. Şimdilik net olarak bilinen, hilyenin 1688-89'da tamamlandığı ve daha sonra Sadrazam İbrahim Paşaya sunulduğudur.

Lütfî Dedenin hilyesi, başlıklarla ayrılmış beş bölümden meydana gelmiştir. Giriş mahiyetindeki ilk bölüm "İbtidâ Kerden-i Tevhîd-i Hudâ" başlığını taşımaktadır ve 9 beyittir. Bu kısımda; Allah'a hamd ederek söze başlanmakta, ardından insanı seçkin bir biçimde yaratıp ahsen-i takvime mazhar edenin, ona ikram edenin Allah olduğu, güzellerin yüzünü güzellikle ay gibi parlatan ve âşıklara can yakıcı âhlar ettirenin ise Allah'ın güzelliğinin tecelisi ve nurunun parıltısı olduğu vurgulanmaktadır. Âşıkların onun nurunun

25 Hakkında geniş bilgi için bk. Atillâ Şentürk, *Tahirü'l-Mevlevî, Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1991.

26 Eser hakkında kısa bilgi için bk. Şentürk, *age.*, s. 96. Metni için bk. Tahirü'l-Mevlevî, *Mir'ât-ı Hazret-i Mevlânâ*, İstanbul, 1315, s. 2-13. Bu hilyenin ayrıca *Mecmua-i Medâiyih-i Mevlânâ* içinde yazma nüshaları da bulunmaktadır. Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi, No. 2163, vr. 1b-6a; İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, O. Ergin Yazmaları, No. 54, vr. 1b-6a.

27 Nevşehirli Damat İbrahim Paşa, tahminen 1662'de doğmuştur. Devrinin ulemâ, şâir, edip ve sanatkarlarını korumasıyla ünlüdür. 1718'de sadrazam olmuş, 1730'da öldürülmüştür. Geniş bilgi için bk. M. Münir Aktepe, "Damad İbrahim Paşa Nevşehirli", *TDVİA*, C. 8, İstanbul 1993, s. 441-443.



pervanesi olduğu, değerli ve yüksek insanların onun güzelliğine gönül verdikleri belirtildikten sonra, Allah'ın lütf ve ihsanının sonsuz olduğu ifade edilerek bu bölüm tamamlanmaktadır.

“Medh-i Ân Hazret-i Sultân-ı Rüsûl” başlıklı ikinci bölüm 11 beyitten ibarettir. Başlıktan anlaşılacağı üzere burada Hz. Peygamber övülmekte, ona ve onun akraba ve arkadaşlarına salât ve selam edilmektedir.

Üçüncü bölüm “Bâ'is-i Dâ'îye-i Manzûme” başlığını taşımaktadır ve 21-48. beyitler arasında, 28 beyitten oluşmaktadır. Eserin yazılış sebebinin açıklandığı bu bölümde Lütfî Dede; Hâkânî, Cevrî ve Neşâtî'nin hilyelerini gördüğünü, kendinin de farklı bir sevgiliyi anlatmak hevesine düştüğünü ve Mevlânâ Celâledîn'in güzel vasıflarını anlatmaya, onu övmeye karar verdiğini söylemektedir. Ardından bu arzu ile onun mübarek özelliklerini öğrenmek için gece gündüz çalıştığını belirten Lütfî Dedenin muradı ise, bütün bu gayret ve uğraşlarının affına sebep olmasıdır. Aslında böyle bir âlî-nesebi anlatmak için kendisinde liyâkat yoktur. Ancak Allah'ın lütfu, tevfiği ve Hz. Hünkâr'ın manevi yardımı olursa kalem hemen şevk ile konuşmaya başlayacaktır ve nitekim başlar.

Eserin dördüncü bölümü “Hilye-i Hazret-i Monlâ Hünkâr” başlığını taşımaktadır. Asıl konunun işlendiği bu kısım 49-112. beyitler arasındadır ve toplam (bu beyitler dahil) 64 beyitten meydana gelmektedir. Hz. Mevlânâ'nın maddî ve mânevî özelliklerinin anlatıldığı bu beyitler üzerinde aşağıda ayrıca durulacaktır. Bu bölümün son beytinde şâir manzumenin tamamlanma tarihini şöyle ifade etmektedir:

Lutf-ı Hakk ile olup sa'y-i benâm  
Buldu bin yüzde bu nâme dahi nâm

Hilyenin beşinci ve son kısmının başlığı “Midhat-ı Sadr-ı Kerîmü'l-Ahlâk”tır. Lütfî Dede, 113-125. beyitler arasında ve toplam 13 beyit uzunluğunda olan bu bölümün ikinci beytinde

Nazm ile *Hilye-i Mevlânâ* 'yı  
Eyledüm yâd dem-i 'îsâ'yı

diyerek eserinin ismini açıkça belirtmektedir. Lütfî Dede bu bölümde ayrıca, eserini daha önceden müsvedde halinde yazdığını, fakat beyaza çekip kimseye göstermediğini, isteyene vermediğini, onun gerçek sahibini beklediğini ifade etmekte, sadrazama ithaf edilmesiyle eserini gerçek sahibini bulduğunu söylemektedir. Bu bölümün sonunda şâir kısaca sadrazamı övüp ona dua ederek eserini tamamlamaktadır.

### Lütfî Dedenin *Hilye-i Mevlânâ*'sına Göre Mevlânâ'nın Özellikleri

Eserin dördüncü bölümünde, asıl konu olan Mevlânâ'nın özellikleri işlenmektedir. Konu işlenirken bir plan dâhilinde hareket edilmiş; önce



Mevlânâ'nın yüzü, gözü, kaşları gibi fizikî özelliklerinden bahsedilmiş, daha sonra da onun velîliği, âlimliği gibi manevî özellikleri üzerinde durulmuştur. Anlatımın yer yer benzetmelerle süslediği eserin kaynakları konusunda şair herhangi bir bilgi vermemiştir. Hilyede belirtilen özelliklerin tarihte yaşamış, gerçek Mevlânâ'ya ne kadar uyduğu tartışılabilir. Ancak netice itibarıyla bu konuda edebî ve tarihî bir eser ortaya konulmuştur ve ilk aşamada bunun tespiti, değerlendirilmesi ve yayımı gerekir. Diğer benzer metinler de ortaya konulduktan sonra istenirse bu konu tartışılabilir.

Lütfî Dedenin hilyesine göre Mevlânâ'nın özellikleri şöyle özetlenebilir:

O azametli ve şerefli Rab, Mevlânâ'nın yüzünün rengini sanki beyaz bir gül gibi yapmıştı. Güneş, yüzünün nûrunu her gördüğünde şaşırırdı. O, kutsal nur ile dolmuştu, dolunay bile ona gıpta ederdi. Kaşlarının şekli tıpkı yeni ay gibi idi. Onlar sanki güzellik beytinin süsünü arttıran siyah renkli iki mısra idiler. Kaşları bitişik değildi, fakat güzel görünüşlü idi. Alını pek parlaktı, açılmış susam çiçeğine benzerdi. O iki süzgülün gözü büyükçeydi, göreni mest ederdi. Ne çok sarı ne de siyah, ama bakışları gönüller alıcı idi. Hoten âhûsu eğer şahane gözlerine baksa kıskanırdı. Yüzündeki mübarek burnu güzel ve elif gibi düzgündü. Yanakları ne çok etli idi ne de çok zayıftı. Güzel yüzü yeni açılmış bir gül gibiydi. Yüzündeki siyah renkli tüyler de güzeldi, büyük atasının gibi inceydi. Siyah denilebilirdi ama daha çok sarıya meyilli idi. Hz. Peygamber gibi orta boylu idi. Bütün azaları güzel ve mütenasipti. Bedeni çok şişman değil, orta halli idi. Vücudunda kıl yoktu. Hafifçe eğilerek yürürdü ki Habîb-i Ekrem'in yaratılışı da öyle idi. Ağacın dalları meyve ile dolduğu zaman nasıl eğilirse, o da aynen öyle önüne meylederdi. Konuşması tatlı idi.

Bütün ahlaki güzel olan Mevlânâ, lütuf ülkesinin padişahı idi, daima yumuşaklıkla bakardı. Velîlik ülkesinin şahı, keramet meydanının önde gelen eriydi. O ne kadar nitelense ve övülse lâyıktır, çünkü Allah'ın sevgilisi olmuştur. Habîb-i Ekrem'in sırrına mahremdir, ona ulaşmıştır. Ona tam vâris denilse yeridir, çünkü o Peygamberler Sultanı'nın vârisidir. O ay parçası, dînin meş'alesini parlatmış; o şâh, tarikatte yol gösterici olmuştur. O, marifet gül bahçesinin bülbülü, hakikat çimenliğinin gülüdür. Onun Mesnevî'si esrar incileriyle dolu bir deryâdır. Öyle ki hiçbir dalgıç onun derinliğine, dibine ulaşamadığı gibi; nice seçkin insanlar da onun genişliği karşısında dudaklarını ısırılmışlardır. Halbuki Mesnevî, onun zâtına nispetle bir damla gibidir. Mana ülkesinde marifetleri süsleyen Mevlânâ'nın her beyti bir ülke olmuştur. Hz. Mevlânâ, iki cihan övücü Hz. Peygamber'e en çok bağlı olan Ebubekir-i Sıddîk'in yüce neslinin on birinci göbekten evlâdıdır. Güneşle ay onun ayinini görüp vecde gelip gece gündüz döndüler. 604'te (miladî



1207) dünyaya gelen ve 672'de (miladî 1273) naz ile cennet bahçesine uçan Mevlânâ'nın övgüsünde kalem zayıf ve kasırdır, yetersiz kalır. Onun güzelliğini açıklamak, onu tarif etmek kolay değildir.

### Eserin Nüshaları ve Metin Tespitinde Dikkat Edilen Hususlar

Lütfî Çelebi'nin hilyesinin bugün için tam ve müstakil tek nüshası bilinmektedir. El yazması halinde Süleymaniye Kütüphanesi Âtîf Efendi Bölümü 2256 numarada bulunan eserin özellikleri şu şekildedir: Şemseli, deri ciltli, 195X108-155X61 mm ebadında, âherli, krem renkli kağıt, 5 varak, ta'lik yazı, çift sütun üzerine yazılmış 17 satır, toplam 120 beyit. Ayrıca serlevha ve başlıkların yanları müzehhep, başlıklar sürh, metin çevresi altın yaldızlı cetvelle çevrilidir. İstinsah tarihi ve müstensihî belirtilmeyen yazmanın la yaprağında şu notlar vardır: "Evlâd-ı Mevlânâ'dan Lütfî cediti Mollâ-yı Rûm Hazretlerinin hilye-i mübârekelerin nazm itmiş. Nâzımı Lütfî Çelebi Magnisa Mevlevîhânesi Şeyhlerinden Ölümü 1150". Aynı yaprakta El-Hâc Mustafa Sıdkî'nin ve Âtîf Efendinin mühürleri bulunmaktadır.

Bu nüshadan başka, eserin hilye bölümü 53 beyit halinde *Mecmua-i Medayih-i Mevlânâ* adlı yazma mecmuanın içinde de yer almaktadır. Bu mecmua, XV ile XX. yüzyılın başları arasında yaşamış şâirlerin eserlerinden ciddî bir tarama yapılarak meydana getirilmiş, Mevlânâ ve Mevlevîlikle ilgili şiirlerden oluşan bir eserdir. Vâsîf Efendi tarafından tertip edilen bu mecmuanın nüshaları ve mecmua içinde hilyenin bulunduğu yapraklar aşağıda belirtilmiştir:

1. Mevlana Müzesi Kütüphanesi, No. 2163, vr. 48b-49b.
2. Mevlana Müzesi Kütüphanesi, No. 4923, vr. 1b-2b.
3. İstanbul Üniversitesi Eski Eserler Kütüphanesi, No. T. 1186, vr. 38a-39a.
4. İstanbul Üniversitesi Eski Eserler Kütüphanesi, No. T. 2951, vr. 37b-38a.
5. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, O. Ergin Yazmaları, No. 54, vr. 48b-50a.
6. Ankara Millî Kütüphane, 06 Hk No. 1029, vr. 37a-37b.

Bu çalışmada eser incelenirken ve metin yeni yazıya çevrilirken öncelikle müstakil ve daha hacimli olan Süleymaniye Kütüphanesi Âtîf Efendi nüshası (Kısaltması AE) esas alınmış, ardından *Mecmua-i Medayih-i Mevlânâ* (Mevlana Müzesi Kütüphanesi, No. 2163, vr. 48b-49b. Kısaltması M) nüshasıyla karşılaştırılmıştır. Bu sırada mecmuada bazı beyit ilaveleri, daha uygun kelime değişiklikleri ve beyit dizilişinde daha bir uyum olduğu görülmüştür. Tammı bizim de içinde bulunduğumuz bir heyet tarafından yeni yazıya çevrilerek yayına hazırlanan bu mecmuadaki ilave ve değişikliklerin mecmuayı tertip eden Vâsîf Efendi tarafından yapılması çok zayıf bir ihtimaldir. Bu bakımdan



Vâsıf'ın hilyenin farklı bir nüshasını görmüş olması ihtimali de vardır.<sup>28</sup> Burada, yukarıda bahsedilen iki nüsha karşılaştırılarak daha tam ve düzenli bir metin ortaya konulmaya gayret edilmiştir.

### Sonuç

Bu çalışmayla Lütfî Mehmed Dede ve eseri üzerinde ilk defa müstakil bir ilmî yayın yapılmış olmaktadır. Mevlânâ'nın soyundan gelen ve Manisa Mevlevîhânesi şeyhi Nakşî Ali Dedenin oğlu olan Lütfî Mehmed Dede; babasının vefatından sonra aynı Mevlevîhâne'de şeyhlik yapmış, 1737 yılında vefat etmiştir. Lütfî Dedenin 1688 yılında tamamladığı ve Nevşehirli Damat İbrahim Paşaya ithaf ettiği *Hilye-i Mevlânâ* adlı mesnevî tarzında bir eseri vardır. Türk edebiyatında yazılmış hilye-i Mevlânâların ilki olan bu eser, yazma halinde ve 124 beyit uzunluğundadır. Hilyede; Mevlânâ'nın önce fizikî, daha sonra mânevî özellikleri anlatılmıştır.

Lütfî'nin hilyesine göre Mevlânâ; beyaz yüzlü, açık alınlıdır. Kara kaşlarının arası açık, gözleri iri ve siyahla sarı arası bir renktedir. Düzgün bir burnu, çok etli olmayan yanakları vardır. Orta boylu ve mütenasip azalıdır. Şişman olmayan vücudunda kıl yoktur. Yürürken hafifçe öne eğilir, konuşması çok tatlıdır. Velîlik ülkesinin şâhı, tarikatta rehber, ayrıca büyük bir âlim olan Mevlânâ; Hz. Peygamber'in tam varisi, Hz. Ebubekir'in on birinci göbekten torunudur. 1207 yılında doğmuş, 1273 yılında vefat etmiştir.

28 Müstakimzâde, *Mecelletü'n-Nisâb*'da hilyenin 117 beyit olduğunu söylemektedir. Müstakimzâde, *age.*, vr. 377b. Halbuki bugün bilinen ve yukarıda özellikleri belirtilen tek müstakil nüsha 120 beyittir. Ayrıca *Mecmua-i Medayih-i Mevlânâ*'nın içindeki hilyede geçen bazı beyitler bu müstakil nüshada bulunmamaktadır. Bütün bunlar, Lütfî'nin hilyesinin başka nüsha ya da nüshalarının olması ihtimalini akla getirmektedir.



## Metin

[AE vr. 1b] \*

İBTİDÂ KERDEN-İ TEVHÎD-İ HUDÂ

*[fe îlâtün fe îlâtün fe îlün]*

- 1 Hamd ol pâdişeh-i dânyaya  
O Hudâvend-i cihân-ârâyaya
- 2 Ki benî-âdemi mümtâz itdi  
Hüsn-i hulk ile ser-efrâz itdi
- 3 Didi şânında *lekad kerremnâ*\*\*  
Habbezâ fazl u kerem lutf u 'atâ
- 4 Sûret ü ma'nide tekrîm itdi  
Mazhar-ı *ahsen-i takvîm* itdi\*\*\*
- 5 Kodı farkında külâh-ı 'izzet  
Hilye-i behceti kıldı hil'at
- 6 Vech-i hûbânı iden hüsn ile mâh  
İtdiren 'âşika âh-ı cângâh
- 7 Pertev-i hüsnî tecellâsıdur  
Lem'a-i nûr-ı dil-ârâsıdur
- 8 Nûrî pervânesidür müştâkân  
Hüsnî dil-dâdesi oldı hâsân
- 9 Lutfî deryâsına yok hadd ü kenâr  
Genc-i ihsânına yok 'add ü şumâr

MEDH-İ ÂN HAZRET-İ SULTÂN-İ  
RÜSÛL

- 10 Dahî sad dürr-i tahâyâ-yı bihîn  
Salavât-ı şeref-âyîn-i güzîn
- 11 Hazret-i mefhar[i] mevcûdâtun  
A'ni nâzende-i kurb[ı] zâtun

\* Çevriyazı metinde AE nüshasının varak numarası gösterilmiş olmakla birlikte, bu metnin AE'nin aynen çevirisi olmadığı, ile karşılaştırılarak oluşturulduğu unutulmamalıdır.

\*\* "And olsun ki biz âdem oğullarını şerefli kıldık, temiz şeylerle onları rızıklandırdık, yaratıklarımızın pek çoğundan üstün kıldık". Kur'ân, 17/70.

\*\*\* "Biz insanı en güzel biçimde yarattık". Kur'ân, 95/4.

- 12 İde îsâr o Hudâvend-i enâm  
Ravza-i sidre-nişânına müdâm  
[AE vr. 2a]
- 13 İde tâ kim bu felekler devrân  
Devr ide tâ meh ü mihr-i tâbân
- 14 Oldı Hallâk-ı cihâna mahbûb  
Şübhesüz Hazret-i Hakk'a matlûb
- 15 'İzzet ile o Resûl-i ekmel  
O şehenşâh-ı nebiyy ü mürsel
- 16 Çâkeridür anun ey merd-i güzîn  
Cümle-i ehl-i semâ ehl-i zemîn
- 17 Âl ü ashâb-ı kirâma zi-derûn  
Çok selâm ola ki hadden bîrûn
- 18 İtdiler dîn-i mübîne hıdmet  
Oldı her birisi hâs-ı ümmet
- 19 Kim ki ol zümre-i pâke ez-dil  
İktidâ itdi be-sıdk-ı kâmil
- 20 Reh-i dîn içre hidâyet buldı  
Sâhib-i 'izz ü sa'âdet oldı

BÂ'İS-İ DÂ'İYE-İ MANZÛME

- 21 Sebeb-i tahliye-i sımt-ı kelâm  
Böyledür dinlegil ey nîkû-nâm
- 22 Gördüm ol Hazret-i Hâkânî'nün  
Hüsn-i nazmın o şeref-âyînün
- 23 Ki Nebî hazretinün midhatını  
Nazm-ı ra'nâyaya komış zinetini
- 24 Dahî Cevrî-i sa'âdet-eserün  
Tarz-ı inşâsın o hayru'l-haberün
- 25 Vâsf-ı ashâb-ı Resûl'e himmet  
Eyleyüp buldı anunla devlet
- 26 Hem Neşâtî-i sürûr-âsârün  
Şi'r-i zîbâsını ol hoş-kârün
- 27 Enbiyâ na'tını bâ-hüsn-i kelâm  
Silk-i tahrîre komış bi'l-ikrâm
- 28 Düşdi nâ-geh hevесе bu dil-i zâr  
Ya'ni vâsf itmek için bir dildâr

[AE vr. 2b]



- 29 Hem-çü ney nâle iderdi her ân  
Âteş-i âh ile oldı sûzân
- 30 Didüm ey dil neden oldun nâlân  
Sûziş ü derdüni itme pinhân
- 31 Didi ey garka-i bahr-i 'isyân  
Böyle bî-hûde gezer mi insân
- 32 Hem-dem-i şâhid-i 'aşk-ı pâk ol  
Şevk bezminde girîbân-çâk ol
- 33 Sıdk u ihlâs ile çün Mevleviyân  
Eyle meydân-ı suhanda devrân
- 34 Hilyesin Hazret-i Mevlânâ'nun  
Nazm ile ol güher-i ra'nânun
- 35 Na't-hânide suhan-perdâz ol  
'Andelîb-i gül-i bâğ-ı râz ol
- 36 Hilyesin sen de Celâle'd-dîn'ün  
Kıl teberrük o kerem-kânînün
- 37 Oku âyîn-i senâsın cânâ  
Hüsn-i evsâfını eyle inşâ
- 38 Gûş idince bu kelâmı dilden  
Ya'ni hem-râzum olan bî-gılden
- 39 Ârzü oldı bana leyl ü nehâr  
Vasf-ı ferhunde-i hüsn-i dildâr
- 40 Oldı bu vech ile dilde hâhiş  
Eyledüm ben dahı sa'y ü kûşiş
- 41 Tâ murâdum bu ki ey nîkû-hû  
Sebeb-i afvum ola bu tek ü pû
- 42 Ne olam ben ki diyem midhatini  
Böyle 'âlî-nesebün rütbetini
- 43 Ne ola zerre-i nâ-çîz ü hakîr  
Ki ide hüsnini şemsün takrîr
- 44 Evliyâ bezmine oldı dâver  
Etkiyâ cem'ine oldı server
- 45 Ne liyâkat ola bende hâlâ  
Zerreden de dahı dûnam ammâ  
[AE vr. 3a]
- 46 Nazar itseydi eger ol Dârâ  
Zer olur mermer ü seng-i hârâ
- 47 Himmet-i pâki olur râh-nümâ  
'Âşık-ı sâdika bâ-lutf-ı Hudâ
- 48 Nûr-ı tevfiğ refik oldığı dem  
Başladı şevk ile güftâra kalem
- HİLYE-İ HAZRET-İ MONLÂ HÜNKÂR
- 49 Hilyesin Hazret-i Mevlânâ'nun  
Dinle pîrâyesin ol sultânun
- 50 Eyleyen anı şehâ zîb-i kitâb  
Yazdı bu resme nice lafz-ı savâb
- 51 Levn-i sîmâsını ol Rabb-i Mecîd  
Gûyiyâ kılmış idi verd-i sepid
- 52 Nûr-ı vechini o şâhun her gâh  
Didi gördükde mihir şey'li'llâh
- 53 Nûr-ı kudsi ile ol dolmuş idi  
Gıbta-âverde-i bedr olmuş idi
- 54 Şekl-i ebrûsı idi hem-çü hilâl  
Böyle nakş itdi Hakîm-i Mûte'âl
- 55 İki mısra'-ı siyeh-levn idi tâ  
Matla'-ı hüsne odur zeyn-efzâ
- 56 İttisâl üzre degül ol kaşlar  
Hoş-nümâ idi o 'âlî-manzar
- 57 Levh-i pişânı idi pek rûşen<sup>29</sup>  
Meselâ oldı açılmış sûsen
- 58 Bekledi hüsnî sarâyın gûyâ  
Karşu karşu iki hâcib cânâ<sup>30</sup>
- 59 Oldu vâsi' ol iki çeşm-i humâr  
Mest iderdi göreni ey hüşyâr
- 60 Ne ziyâde saru idi ne siyâh  
Dil-rübâ idi o gözlerde nigâh
- 61 Reşk iderdi Hoten âhûsi eger  
Çeşm-i şâhânesine kılssa nazar  
[AE vr. 3b]
- 62 Mushaf-ı rûyî içinde anun  
Bîni-i pâki o 'âlî-şânun
- 63 Hûb u mevzûn elif-i sîm-endâm  
Böyle nakl itdi diyen ehl-i kelâm<sup>31</sup>

29 57: - AE

30 cânâ: meselâ AE

31 nakl: nakş AE





- 64 Ne mülahham idi ruhlar ne nahîf  
Nev-şüküfte gül idi vech-i latîf
- 65 Hatt-ı şeb-rengi dahi oldu latîf  
Cedd-i a'lâsî gibi üsti nahîf
- 66 Subh-ı dîdâra idi zînet-dih  
Şöyle ki oldu görenler vâlih
- 67 Ger siyeh-reng idi disen kâbil  
Lîk fi'l-cümle saruya mâ'il
- 68 Tâmmü'l-kâme idi hem-çü Resûl  
Cümle a'zâsî latîf ü makbûl
- 69 Lahm-ı cismi vasatü'l-hâl idi hem  
'Aşk-bahş idi o zât-ı hurrem<sup>32</sup>
- 70 Dahi bî-mû idi cism-i zîbâ  
Reşk iderdi ana sîm-i sârâ<sup>33</sup>
- 71 Gülşen-i hüsne nihâl-i mevzûn  
Mîve-i 'ilm-i ledünle meşhûn
- 72 İnhinâlıca iderdi reftâr<sup>34</sup>  
Ki odur hulk-ı Habîb-i Muhtâr
- 73 Meyl ider pîşine ağsân-ı nihâl<sup>35</sup>  
Olsa ger mîve ile mâl-â-mâl
- 74 Bir de güftân halâvetli idi<sup>36</sup>  
Cümle ahlâkı melâhatlı idi
- 75 Mülket-i lutfun olup pâdişehi  
Dâ'imâ hilm ile oldu nigeht
- 76 Şâh-ı iklim-i velâyetdür ol  
Merd-i meydân-ı kerâmetdür ol
- 77 Vasf u medhi ne kadar olsa sezâ<sup>37</sup>  
Oldı zîrâ ki o ma'sûk-ı Hudâ
- 78 Mahrem-i râz-ı Habîb-i Ekrem<sup>38</sup>  
Vâsıl-ı sırr-ı Resûl-i A'zâm
- 79 Oldı ol vâris-i sultân-ı rüsûl  
Yeridir dirler ise vâris-i kül
- 80 Meş'al-efrûz-ı şerî'atdür o mâh  
Reh-nümâ oldu tarîkatde o şâh<sup>39</sup>  
[AE vr. 4a]
- 81 Gülşen-i ma'rifetün bülbülidür<sup>40</sup>  
Çemenistân-ı hakikat gülidür
- 82 Dürr-i esrâr ile pür bir deryâ  
Mesnevî'sidür anun ey dânâ
- 83 Öyle ki ka'rına irmez gavnâs<sup>41</sup>  
Leb-gezân vüs'atine nice havâs
- 84 Bahr-i zâtına kıyâs ol katre<sup>42</sup>  
Katre ammâ ki berâber bahre
- 85 Mülk-i ma'nâda ma'ârif-zîver  
Oldı her beyti anun bir kişver<sup>43</sup>
- 86 Oldı şeh-zâde-i Sıddîk-i 'Atîk  
Ki odur Mefhar-ı Kevneyn'e sadîk
- 87 Nesl-i Bû Bekr-i celiyyü'l-hasebün<sup>44</sup>  
A'ni ebnâ-i 'aliyyü'n-nesebün
- 88 On birincisidür ol pâk-nijâd<sup>45</sup>  
O sûtûde-dil ü ferhunde-nihâd
- 89 Görüp âyînini şems ile kamer  
Döndiler vecde gelüp şâm u seher
- 90 Müşterî oldu sa'âdet-cûyân<sup>46</sup>  
Hem harîdâr-ı füyûzât ey cân

32 idi: itdi AE

33 Reşk iderdi ana sîm-i sârâ: Sîm-i sârâ gibi idi cânâ AE

34 inhinâlıca: münhanîce AE

35 meyl ider pîşine: meyli arza ider AE

36 de: - AE

37 vasf u medhi: medh ü vasfı AE / 77-101. beyitlerde AE ile M arasında bazı takdim tehir farkları vardır. Söz ve anlam akışı M'de daha uygun olduğundan kimi zaman bunlarda M nüshasına uyulmuştur.

38 78: Vâris-i Hazret-i Fahr-ı 'Âlem/Harem-i sırr-ı Resûl'e mahrem AE

39 oldu: idi AE

40 gülşen-i: ravza-i AE

41 83: - AE

42 kıyâs: göre AE

43 oldu: göre AE

44 87: - AE

45 88: - AE

46 90: Müşterî kevkebi her subh u mesâ/Oldı cûyâ-yı sa'âdet cânâ AE



- 91 Neyyir-i Hazret-i Mevlânâ'dan  
Şems-i kadr ü şeref-i Monlâ'dan
- 92 Nakşının fikri olup Zühre'ye kâr  
Dem-be-dem eylemede nâle vü zâr
- 93 Gûyiyâ mutrib olup her şeb ü rûz<sup>47</sup>  
Eylemekte nagamât-ı pür-sûz
- 94 Fasl idince nice 'uşşâk u nevâ  
Şevk ile girdi semâ'ına semâ
- 95 Şeş sad u çârda ol murg-ı cinân  
Tutdı dünyâ kafesi içre mekân
- 96 Altı yüz yetmiş ikisinde be-nâz  
Eyledi bâg-ı bihişte pervâz
- 97 Dinle ey kilk-i za'îf ü kâsır  
Reh-i medhinde anundur fâtir<sup>48</sup>
- 98 Nice çâbü-k rev-i meydân-ı suhan  
Dahi ser-bâz-ı dilîrân-ı sühân  
[AE vr. 4b]
- 99 Bunca 'acz ile nedür bende mecâl  
Anı ta'rîfe idem bast-ı makâl
- 100 Hüsünün metnini kim ve'l-hâsıl<sup>49</sup>  
Şerh olunmak ya olur mı kâbil
- 101 Vasfı imlâ vü beyâna sığmaz  
Medhi evrâk-ı 'ayâna sığmaz
- 102 İdelüm sahn-ı du'âda devrân  
Eyleye tâ ki icâbet Mennân
- 103 Kıla eltâfını hem-dem o Latîf  
Bula dil-hâhını Lütf-i za'îf
- 104 Çâkeri Hazret-i Mevlânâ'nun  
Nazm iden na'tını ol sultânun
- 105 Meselâ kemter-i evlâdı anun  
'Âciz ü ahkar-ı evlâdı anun
- 106 Eyle yâ Rab mededüni yâver  
Dü cihân içre Hudâyâ rehber
- 107 Cümle hâhişlerine vâsıl kıl  
Harem-i vuslata hem dâhil kıl
- 108 Sakla îmânını yâ Rab dâ'im  
Zâ'il olmakdan anı yâ Kâ'im
- 109 Dahi dîvân-ı nübüvvet şehinün  
A'ni ol taht-ı risâlet şehinün
- 110 Cümle-i ümmetine kıl ihsân  
Kasd u hâhişlerini yâ Rahmân
- 111 Lutf-ı Hakk ile olup sa'y-i be-nâm  
Buldı bin yüzde bu nâme dahi nâm
- MİDHAT-ı SADR-ı KERÎMÜ'L-AHLÂK
- 112 Sadr-ı vâlâ-güherâ cûd-ı verâ  
Devletün eyleye dâ'im Mevlâ
- 113 Nazm ile *Hilye-i Mevlânâ* 'yı  
Eyledüm yâd dem-i 'îsâ'yı
- 114 Eyleyüp nesr-i le'âlî-i medîh  
Hilyesin eylemek ile tasrîh
- 115 Eser-i himmet-i vâlâ-güheri  
İtdi tâbende bu nîkû-haberi  
[AE vr. 5a]
- 116 Gerçi ol dürr-i girân-kadr-ı ferîd  
Oldı zîver-dih-i levh-i tesvîd
- 117 Lîk tebyîz ile ol nev eseri  
İtmedüm kimseye 'arza nazarı
- 118 Virmedüm ol güheri tâlibine  
İntizâr üzre idüm sâhibine
- 119 Hamdü li'llah ki gelüp vakt-i sūrûr  
Sâhibin buldı o zîbende zuhūr
- 120 Turmayup eyledüm ithâfa kıyâm  
Sadr-ı pâkîze-dile bi'l-ikrâm
- 121 Habbezâ sadr-ı mu'azzam ki müdâm  
Kerem-i tab' ile meshûr u benâm
- 122 Zâtı midhatden anun 'âlidür  
O kumaşı alamam gâlîdür
- 123 Dîde-i hayr-ı du'â ile hemân  
Bana lâyük ana olmak nigerân
- 124 Tâ-be-mahşer ide sadrında mukîm  
O cihândâr-ı Hudâvend-i kerîm

47 93: Gûyiyâ mutrib olup leyl ü nehâr/ Kıldı  
âgâze-i fenn-i edvâr M

48 anundur fâtir: anun fâtirdür AE

49 101: - AE / M nüshası bu beyitle son bul-  
maktadır.



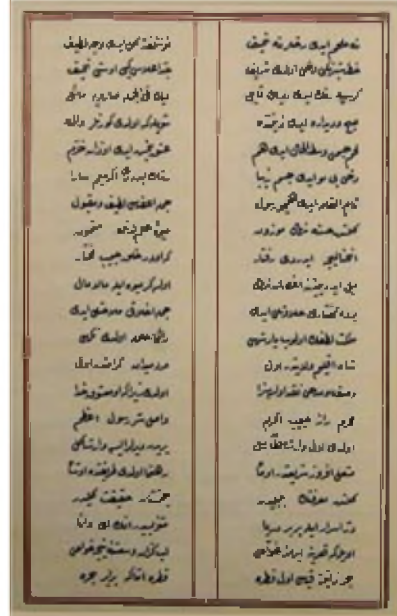
Lütfî Çelebi, *Hilye-i Mevlânâ*, Süleymaniye Kütüphanesi, Âtîf Efendi Bölümü, No. 2256.







Mecma-i Medayih'teki *Hilye-i Lütüfi* bölümünden örnek



Rızâ'nın ve Tâhir'in hilyelerinden örnekler (sağdaki Rıza, soldaki Tâhir'in hilyesinden)



**Kaynaklar**

- Ali Enver, *Semâhâne-i Edeb*, İstanbul 1309.
- Birri Mehmed, *Bülbüliyye ve Divan-ı Birri*, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum Eserler Bölümü, No. 54 (06 Mil MFA 1994 A 3983).
- Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, Haz. Mustafa Tatçı-Cemal Kurnaz, Ankara 2000, Bizim Büro Yay.
- Cunbur, Müjgan, "Manisa Mevlevihânesi'nden Yetişen İki Şâir", *Birinci Uluslararası Mevlânâ, Mesnevî ve Mevlevihâneler Sempozyumu Bildirileri*, Manisa, 2002, s. 267-274.
- Esrar Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, Haz. İlhan Genç, Ankara, 2000, AKM Yay.
- Fatin Davud, *Tezkire-i Hâtimetü'l-Eş'âr*, [İstanbul] 1271.
- Günay, Mehmet, "XVII. Yüzyılda Manisa Mevlevihânesi ve Şeyh Ali Efendinin Faaliyetleri", *Birinci Uluslararası Mevlânâ, Mesnevî ve Mevlevihâneler Sempozyumu Bildirileri*, Manisa 2002, s. 333-342.
- Güngör, Zülfikar, *Türk Edebiyatında Türkçe Manzum Hilye-i Nebevîler ve Nesimî Mehmed'in Gülîstân-ı Şemâil'i*, AÜ SBE, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2000.
- Güngör, Zülfikar, "Türk Edebiyatında Hilye-i Nebevî Türünün Doğuşu, Gelişimi ve Sebepleri", *Tasavvuf*, Yıl 4, S. 10 (Ocak-Haziran 2003), s. 185-199.
- Hakani Mehmed Bey'in *Hilye-i Şerîfe'si*, Haz. Abdülkadir Karahan, İstanbul 1992, Sabah Gazetesi Yay.
- Horata, Osman, "Mevlânâ ve Divan Şairleri", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Osmanlı'nın Kuruluşununun 700. Yılı Özel Sayısı*, Ankara 1999, s. 43-56.
- İhtifalci Mehmet Ziya Bey, *Yenikapı Mevlevihanesi*, Yayına Haz. Murat A. Karavelioğlu, İstanbul 2005, Ataç Yay.
- İpekten, Haluk -vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara 1988, KTB Yay.
- İsen, Mustafa, "Tezkirelerin Işığında Divan Edebiyatına Bakışlar Divan Şairlerinin Tasavvuf ve Tarikat İlişkileri", *Ötelerden Bir Ses Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, Ankara 1997, s. 209-220, Akçağ Yay.
- Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâlî*, Haz. Ali Özek- vd., Ankara 1993, TDV Yay.
- Lütfî Çelebi, *Hilye-i Mevlânâ*, Süleymaniye Kütüphanesi, Âtîf Efendi Bölümü, No. 2256.
- Manisalı Birri Mehmed Dede Hayatı, Eserleri, Edebî Şahsiyeti ve Divânı*, Haz. Rasih Erkul, Manisa 2000, Manisa Valiliği Yay.
- Mecmua-i Medâiyih-i Mevlânâ*, Tertip Eden Derviş Vâsîf, Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi, No. 2163.
- Mehmed Süreyya, *Sicil-i Osmânî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye*, C. 4, Dârü't-Tibâatü'l-Âmire, [İstanbul], Tarihsiz.
- Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu II*, Haz. Abdülbâki Gölpınarlı, Ankara 1971, MEB Yay.
- Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu III*, Haz. Abdülbâki Gölpınarlı, Ankara 1972, MEB Yay.
- Müstakimzâde Süleyman Sa'deddin, *Mecelletü'n-Nisâb fi'n-Nisebi ve'l-Künâ ve'l-Elkâb*, Ankara 2000 (Süleymaniye Kütüphanesi Hâlet Efendi Bölümü No. 628'den tıpkıbasım).



- Onay, Ahmet Talât, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Haz. Cemâl Kurnaz, Ankara 1992, TDV Yay.
- Sahîh Ahmed Dede, *Mevlevîlerin Tarihi Mecmûatü't-Tevârihü'l-Mevleviyye*, Haz. Cem Zorlu, İstanbul 2003, İnsan Yay.
- Şentürk, Atillâ, *Tahirü'l-Mevlevî, Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1991, Nehir Yay.
- Tâhirü'l-Mevlevî, *Mir'ât-ı Hazret-i Mevlânâ*, İstanbul 1315.
- TDEA*, C. 4, İstanbul 1981; C. 6, İstanbul 1986, Dergâh Yay.
- Tuman, Mehmet Nâil, *Tuhfe-i Nâilî Divan Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*, Haz. Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, Ankara 2001, Bizim Büro Yay.
- Uluçay, M. Çağatay, *Saruhanoglulları ve Eserlerine Dâir Vesikalar*, İstanbul 1940.
- Uluçay, M. Çağatay, *Saruhanoglulları ve Eserlerine Dâir Vesikalar-II*, İstanbul 1946.
- Uluçay, M. Çağatay, *Manisa Ünlüleri*, [Manisa] 1946.
- Uzun, Mustafa, "Hilye", *TDVİA*, C. 18, İstanbul 1998, TDV Yay.

